

СТАН І ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ТА СУСПІЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Аналізується стан індивідуального та суспільного здоров'я України, зокрема особливості захворюваності населення України за класами хвороб. Окреслюються проблеми індивідуального та суспільного здоров'я України та пропонуються шляхи його поліпшення.

Ключові слова: здоров'я, стан індивідуального та суспільного здоров'я, проблеми, шляхи поліпшення.

Анализируется состояние индивидуального и общественного здоровья Украины, в частности особенности заболеваемости населения Украины за классами болезней. Очерчиваются проблемы индивидуального и общественного здоровья Украины и предлагаются пути его улучшения.

Ключевые слова: здоровье, состояние индивидуального и общественного здоровья, проблемы, пути улучшения.

The state of individual and public health of Ukraine is analysed, in particular features of morbidity of population of Ukraine after the classes of illnesses. The problems of individual and public health of Ukraine are outlined and the ways of his improvement are offered.

Key words: health, state of individual and public health, problem, ways of improvement.

Актуальність теми. Найбільшою цінністю та індикатором добробуту кожної людини і суспільства загалом є здоров'я. Індивідуальне та суспільне здоров'я є детермінантами соціально-економічного зростання держави та її регіонів, а тому повинно перманентно перебувати в центрі уваги політиків, вчених, спеціалістів і громадськості. Сказане засвідчує, що будь-які дослідження індивідуального та суспільного здоров'я є актуальними і надзвичайно потрібними. Отже, і ця стаття, яка присвячена аналізу стану індивідуального та суспільного здоров'я та окресленню шляхів його поліпшення, є актуальною і своєчасною.

Виклад основного матеріалу. Фахівці зазначають, що на сьогоднішній день індивідуальне та суспільне здоров'я України є вкрай незадовільним. Цей висновок легко підтвердити, якщо проаналізувати найголовніші індикатори людського розвитку (табл.1).

Дані таблиці 1 засвідчують, що за період 1990-2010 рр. знизився показник очікуваної тривалості життя при народженні і зріс загальний коефіцієнт смертності з 12,1 осіб на 1000 осіб населення у 1990 р. до 15,2 осіб на 1000 осіб населення у 2010 р. Депопуляційні процеси стали стабільними в Україні. При коефіцієнті смертності 15,2 особи на 1000 осіб населення у 2010 р., коефіцієнт народжуваності є надзвичайно низьким - 10,8 осіб на 1000 осіб населення. Це дало підстави говорити про те, що в Україні сформувалася демографічна криза.

Окремі індикатори людського розвитку*

Показники	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Видатки зведеного бюджету на охорону здоров'я у % до ВВП:									
до загальної суми	...	4,8	2,9	3,5	3,6	3,7	3,5	4,0	4,1
до видатків	...	10,7	10,2	10,9	11,2	11,7	10,8	11,8	11,8
Показник очікуваної тривалості життя при народженні, років	70,7	67,2	67,9	68,0	68,1	68,3	68,3	69,3	...
Загальний коефіцієнт смертності, осіб	12,1	15,4	15,4	16,6	16,2	16,4	16,3	15,3	15,2
Смертність немовлят, осіб	12,8	14,7	11,9	10,0	9,8	11,0	10,0	9,4	9,1
Кількість населення в розрахунку на одного лікаря, осіб	228	222	218	209	207	207	207	204	203

*Джерело: Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2010 році: Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – С.3.

За індексом людського розвитку (ІЛР), обчисленим ООН для 177 країн, Україна перемістилася з 45 позиції (1993) на 76 (2007), погіршивши своє положення за 14 років аж на 31 позицію. При цьому, за таким показником, як середня очікувана тривалість життя при народженні (один із індикаторів, що враховуються при розрахунку ІЛР), Україна посідає лише 110-те місце у світі [5].

Всі наведені вище дані побіжно засвідчують про незадовільний стан індивідуального і суспільного здоров'я України. Для безпосередніх висновків використовують показники захворюваності, яка в Україні стабільно зростає (табл.2).

Розподіл захворювань за класами хвороб в Україні*
(система Міністерства охорони здоров'я України)

(кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань)

Назва класів хвороб відповідно до МКХ - 10	1995	2000	2005	2008	2009	2010
Усі захворювання у тому числі:	32547288	33470789	32911979	32466559	33031754	33080387
деякі інфекційні та паразитарні хвороби	1504398	1435560	1337473	1279467	1224916	1195494
новоутворення	327429	382347	408140	406243	407173	417893
хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	191306	245859	237600	228147	222948	223251
хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин ¹	272032	596011	548923	529743	520659	511634
розлади психіки та поведінки	267044	243369	227985	226702	203471	192969
хвороби нервової системи	3037334	748186	753892	753311	753700	749701
хвороби ока та придаткового апарату	...	1540816	1614687	1611363	1619393	1645091
хвороби вуха ²	...	1148489	1196650	1188063	1195502	1224552
хвороби системи кровообігу	1389586	2337905	2430179	2477593	2423107	2389663
хвороби органів дихання	15705055	14639445	13894183	13670858	14528285	14595007
хвороби органів травлення	1331894	1429371	1409575	1361764	1369690	1340808
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	2143871	1996111	1936209	1910793	1890470	1920768
хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	1415832	1571308	1600477	1566972	1544361	1531941
хвороби сечостатевої системи	1544438	1938596	2184504	2135502	2139938	2138547
вагітність, пологи та	515594	588082	661236	668308	643492	612461
окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	114637	127145	97744	88608	82010	75876
уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні порушення	46968	61589	53417	51318	52469	52428
симптоми, ознаки та відхилення від норми, що виявлені під час лабораторних та клінічних досліджень, не класифіковані в інших рубриках	93289	102148	55023	48494	46589	44791
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин	2646581	2338452	2264082	2263310	2163581	2217512

Примітки:

- 1 - Згідно з МКХ - 10 гіперплазія щитовидної залози I-II ступенів трактується як дифузний зоб I ступеня, і починаючи з 1999 р., обліковується у класі хвороб ендокринної системи, розладу харчування та порушення обміну речовин.

2 - Згідно з МКХ - 10, починаючи з 1999 р., з класу хвороб нервової системи і органів чуття вилучені і сформовані в окремі класи хвороби ока та його додаткового апарату і хвороби вуха та сосковидного відростка.

*Джерело: Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2010 році: Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – С.14.

Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за даними табл.2 зросла ненабагато, але рівень захворюваності зріс суттєво (табл.3).

Таблиця 3

**Рівень захворюваності населення України за класами хвороб
(система Міністерства охорони здоров'я України)***

(кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 000 населення)

Назва класів хвороб відповідно до МКХ - 10	1995	2000	2005	2008	2009	2010
Усі захворювання у тому числі:	63474	67966	70138	70460	72007	72401
деякі інфекційні та паразитарні хвороби	2934	2915	2850	2777	2670	2617
новоутворення	639	776	870	882	888	915
хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	373	499	506	495	486	489
хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	531	1210	1170	1150	1135	1120
розлади психіки та поведінки	521	494	486	492	444	422
хвороби нервової системи	5923	1519	1607	1635	1643	1641
хвороби ока та додаткового апарату	...	3129	3441	3497	3530	3601
хвороби вуха	...	2332	2550	2578	2606	2680
хвороби системи кровообігу	2710	4747	5179	5377	5282	5230
хвороби органів дихання	30628	29727	29609	29669	31671	31943
хвороби органів травлення	2597	2903	3004	2955	2986	2935
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4181	4053	4126	4147	4121	4204
хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	2761	3191	3411	3401	3367	3353
хвороби сечостатевої системи	3012	3937	4655	4635	4665	4681
вагітність, пологи та післяпологовий період	4051	4621	5342	5552	5417	5233
окремі стани, що виникають у перинатальному періоді ²	23532	33188	23094	18182	16161	15137
уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні порушення	92	125	114	111	114	115
симптоми, ознаки та відхилення від норми, що виявлені під час лабораторних та клінічних досліджень, не класифіковані в інших рубриках	182	207	117	105	102	98
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин	5161	4749	4825	4912	4716	4853

Примітки:

¹ На 100 000 жінок фертильного віку (15-49 років). ² На 100 000 дітей віком до 1 року.

*Джерело: Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2010 році: Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – С.15.

На думку І.Є.Давидовича, тривогу викликає зростання онкологічних, серцево-судинних захворювань, туберкульозу, діабету, тенденція до їх «помолодіння» та хронізації перебігу. Він вважає, що публікація матеріалів доповіді Робочої групи Європейського товариства кардіологів зі статистики серцево-судинної захворюваності та смертності (2004) дала змогу привернути увагу соціологів і медиків до цих катастрофічних показників на теренах України. За цими даними смертність від усіх причин у європейських країнах в останнє десятиріччя (на 100 тис. населення) становила: в Ісландії — 1169, Швеції — 1234, Греції — 1248, Норвегії — 1396, Англії — 1506, Болгарії — 2101, Польщі — 2500, Росії — 2881, Україні — 2940. І.Є.Давидович підкреслює, що останній показник удвічі перевищує аналогічний в країнах Європи. Лівову частку (54,1 %) серед причин смертності займає смертність від серцево-судинних захворювань [2].

Як зазначають дослідники, зокрема Гайдаєв Ю.О., Коваленко В.М., Корнацький В.М., на сьогодні неінфекційні захворювання є причиною 86 % випадків смерті та 77% хвороб в Європейському регіоні. Вони зазначають, що з них серцево-судинні захворювання становлять більшість. Беручи до уваги зростаючі обсяги витрат та масштаб проблем, пов'язаних з хронічними захворюваннями, всі країни, в тому числі й наша, розробляють комплексний план боротьби з цією проблемою. Оскільки більшість хронічних захворювань залежить від стилю життя, то усунення поведінкових факторів ризику, згідно з проведеними оцінками, дало б можливість уникнути 80 % випадків хвороб серця, інсульту, цукрового діабету 2-го типу та 40 % онкологічних захворювань. Без розширення спектра дій галузі охорони здоров'я та участі в профілактиці серцево-судинних захворювань різних секторів суспільства, самого населення, смертність від хвороб щорічно зростатиме, а середня тривалість життя зменшуватиметься [1].

Дослідники висловлюють занепокоєння у зв'язку з тим, що зростання захворюваності має найбільш виражений негативний характер у молодших вікових групах. Ця думка сформована на основі таких даних: приріст захворюваності дитячого населення (0–17 років) за період 2005–2009 рр. становить 11,4%, у тому числі підлітків (15–17 років) — 12,8% [5]. При цьому, відмічається, що в екологічно несприятливих районах захворюваність дітей значно перевищує аналогічні показники на відносно чистих територіях. Очевидно, що саме діти найбільш гостро реагують на стан довкілля, тому поліпшити індивідуальне й суспільне здоров'я без реалізації заходів, спрямованих на покращення стану довкілля, неможливо.

Оскільки, згідно з Концепцією сталого розвитку України, охорона навколишнього середовища, тобто «створення громадянам умов для життя в якісному навколишньому природному середовищі з чистим повітрям, землею, водою» є однією з цілей розбудови держави, то можна очікувати, що захворюваність дітей стабілізується, а в подальшій перспективі й взагалі зменшиться. Але, при цьому не можна забувати про пріоритет охорони материнства й дитинства як необхідної умови сталого розвитку суспільства на перспективу, який окреслено у зазначеному вище документі.

Для того, щоб зменшити захворюваність населення в Україні і поліпшити стан індивідуального та суспільного здоров'я загалом, необхідно перебудувати спрямованість сфери охорони здоров'я України з авральної-лікувальної на профілактично-оздоровчу.

Адже, як зазначають дослідники, існуюча система охорони здоров'я не може зупинити процес сталого зростання кількості захворювань внаслідок спрямованості медицини на виявлення та лікування хвороб; постійного зростання і зміни переліку чинників навколишнього середовища, що впливають на формування здоров'я; лавиноподібного поширення шкідливих звичок та низького рівня навичок здорового способу життя тощо [5].

Висновки. Важливо пропагувати серед населення систему знань, спрямовану на формування здорового способу життя. Не можна непосильно навантажувати школярів і студентів, більшість з яких веде малорухомий спосіб життя, обов'язковими нормативами, оскільки останнім часом почастишали смертні випадки на заняттях фізкультури. Необхідно дбати про стан довкілля. Важливо здійснювати моніторинг індивідуального та суспільного здоров'я України. Тільки тоді можна буде говорити про поліпшення ситуації із здоров'ям населення і тільки тоді стане реальним завдання – збереження генофонду українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдаєв Ю.О., Коваленко В.М., Корнацький В.М. та ін. Стан здоров'я населення України та забезпечення надання медичної допомоги: Аналітично-статистичний посібник. – К., 2007. – 97 с.
2. Давидович І.Є. Медико-соціальні аспекти проблеми здоров'я населення України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novosti.mif-ua.com/archive/issue-3961/article-4009/>
3. Демографічна ситуація та рівень здоров'я населення України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurolab.ua/encyclopedia/565/43837/>
4. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2010 році: Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 89 с.
5. Устінов О. Інститут Марзєєва: 80 років на варті здоров'я населення України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/18871/institut-marzyeyeva-80-rokiv-na-varti-zdorov-ya-naselelnya-ukraini>